

بررسی نشانگاه‌های اطلاعاتی - امنیتی رژیم صهیونیستی در جمهوری آذربایجان و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران علی سعادت قلی‌پور آذر*

تاریخ پذیرش ۱۳۹۲/۹/۱۹

تاریخ دریافت ۱۳۹۲/۵/۲۷

حضور و نفوذ رژیم صهیونیستی در جمهوری آذربایجان در تمام ابعاد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، نظامی و امنیتی در چند سال گذشته فزاینده بوده و همین مسئله باعث بروز نگرانی‌ها و اعتراضات لفظی مقامات سیاسی - امنیتی ایران شده است. این مقاله با رویکرد توصیفی - تحلیلی و به روش مطالعه کیفی و تحلیل محتوا به بررسی دلایل گسترش مناسبات آذربایجان - رژیم صهیونیستی از یک سو و تبعات امنیتی آن بر ایران پرداخته است. هدف، پاسخ‌گویی به این سؤال اصلی است که روابط دو کشور چه تبعاتی بر امنیت ملی ایران دارد و نشانگاه و شگردهای نفوذ اطلاعاتی - امنیتی رژیم صهیونیستی در جمهوری آذربایجان کدام‌اند؟ براساس مطالعه اسناد و مدارک موجود سه ابتکار مهم برای این اقدامات از سوی رژیم صهیونیستی احصا شده است: ایجاد نهادها و سازمان‌های فرهنگی - اجتماعی، اقدامات توسعه‌ای و فنی، قراردادهای همکاری‌های نظامی. این سه پوشش رژیم صهیونیستی برای بهره‌برداری اطلاعاتی از ایران و به تبع آن اقدامات امنیتی است که از طریق خاک جمهوری آذربایجان انجام می‌شود. تلاش برای شناسایی سازمان‌ها و نهادهای پوششی رژیم صهیونیستی و بیان ماهیت و نوع عملکرد اطلاعاتی آنها از مهم‌ترین اهداف مقاله حاضر است. به این منظور در هر بخش و برای فهم درست از ارکان مقاله، شش مدل تحلیلی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: روابط رژیم صهیونیستی - آذربایجان؛ امنیت ملی؛ نشانگاه اطلاعاتی و امنیتی

** دانش‌آموخته مطالعات منطقه‌ای دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران؛

Email: alisaadatgpa@gmail.com

۱. مقدمه و طرح مسئله

از زمان سقوط اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱، رژیم صهیونیستی در ابتکار سیاسی مهم و عظیمی برای گسترش و حفظ روابط حسنه با جمهوری‌های سابق شوروی درگیر شده است. به باور کارشناسان مسائل امنیتی در ایران، با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، تهدیدات امنیتی جدیدی علیه ایران در مرزهای شمالی پدید آمده که حضور رژیم صهیونیستی در منطقه، یکی از آنهاست. به بیان عمیق‌تر، از یک سو جمهوری‌های تازه استقلال یافته، به دلیل سرگشتگی سیاسی و به منظور نجات اقتصاد بیمار خود به رژیم صهیونیستی روی آوردند و از سوی دیگر، این رژیم برای خروج از بن‌بست سیاسی و اعمال فشار بر ایران، به گسترش روابط با این جمهوری‌ها پرداخت. از طرفی سیاستگذاران رژیم صهیونیستی بسیار مشتاق‌اند این استنباط را که آنها به‌طور ذاتی کشوری ضدمسلمان‌اند، از بین ببرند و برای توسعه روابط با کشورهای مسلمان ارزش بسیاری قائل‌اند. در زمینه تداوم مناقشه اعراب و رژیم صهیونیستی و روند صلحی که به‌طور مکرر آغاز و پایان می‌یابد، نیز حفظ روابط دیپلماتیک و سیاسی با چنین کشورهایی برای مذاکرات به «اصطلاح صلح» رژیم صهیونیستی بسیار اهمیت دارد؛ زیرا استنباط ضدمسلمان بودن، تل‌آویو را از میان برمی‌دارد. علاوه بر آن سیاستگذاران رژیم صهیونیستی با استفاده از روابط حسنه با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز (به‌ویژه جمهوری آذربایجان) نشان می‌دهند که از توسعه روابط با سایر کشورهای مسلمان ناتوان نیستند. در این راستا تلاش برای جلب همکاری و حمایت جمهوری‌های قفقاز در مجامع بین‌المللی، کاهش فشارها علیه رژیم صهیونیستی، خارج کردن خود از بحران مشروعیت سیاسی، جلوگیری از تشکیل جبهه ضد رژیم صهیونیستی به رهبری ایران، تلاش برای مقابله با گسترش اسلام‌گرایی، جلوگیری از نفوذ ایران در منطقه، تسهیل مهاجرت یهودیان این منطقه و گسترش سطح تماس با برخی کشورهای اسلامی به‌منظور ایجاد تفرقه میان آنها و از همه مهم‌تر مسئله انتقال انرژی، از جمله اهداف رژیم صهیونیستی در منطقه محسوب می‌شوند.

گسترش روابط اقتصادی با جمهوری آذربایجان به‌ویژه در بخش کشاورزی، آبیاری،

مدیریت آب و... سرلوحه اقدامات اقتصادی رژیم صهیونیستی در این کشور است. رژیم صهیونیستی به پیشرفت مسائل انرژی منطقه در چارچوب منافع آمریکا هم علاقه‌مند است. این مسئله نه تنها باعث کاهش حضور ایران در منطقه شده بلکه همکاری کشورهای منطقه با رژیم صهیونیستی تبعات امنیتی گسترده‌ای را علیه ایران به وجود آورده است.

حضور فعال رژیم صهیونیستی در مرزهای ایران در واقع تهدیدهای امنیتی فراوانی برای جمهوری اسلامی ایران به همراه خواهد داشت؛ زیرا آذربایجان به منطقه‌ای حائل بین ایران و رژیم صهیونیستی تبدیل خواهد شد. حضور لابی صهیونیستی در غالب مؤسسات فرهنگی و اقتصادی و بنیادهای به اصطلاح خیریه و انسان‌دوستانه در این کشورها خطر بالقوه‌ای برای امنیت ایران محسوب می‌شود. از طرفی روابط آذربایجان با رژیم صهیونیستی بر روابط ایران با کشورهای آن منطقه نیز تأثیر خواهد گذاشت. براساس آنچه گفته شد، شناخت ماهیت و نوع تهدیدات علیه ایران از یک سو و شناسایی نشانگاه‌های تهدید، حائز اهمیت است. رفت و آمد مزدوران و جاسوسان رژیم صهیونیستی از طریق برخی کشورهای منطقه به ویژه کشورهای هم‌مرز بیانگر آن است که رژیم صهیونیستی از این کشورها به عنوان پایگاهی برای تهدید امنیت ملی ایران استفاده می‌کند. همکاری گروه‌های تروریستی با حمایت آشکار رژیم صهیونیستی، آموزش‌های جاسوسی، بمب‌گذاری و اقدامات خرابکارانه، برخورداری از پایگاه‌های شنود رادیویی در نزدیکی مرزهای ایران، فروش هواپیمای جاسوسی بدون سرنشین، سیستم‌های ضد هوایی و دفاع موشکی به برخی از این کشورها، بیانگر این است که منطقه پیرامونی ایران به ویژه قفقاز، بهترین نشانگاه امنیتی رژیم صهیونیستی برای ایجاد تهدید علیه ایران است.

۱-۱. سؤال اصلی

روابط جمهوری آذربایجان و رژیم صهیونیستی چه تأثیری بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران دارند؟

۲-۱. سؤالات فرعی

- چه عواملی باعث گرمی روابط رژیم صهیونیستی با جمهوری آذربایجان شده‌اند؟
- نشانگاه‌های امنیتی رژیم صهیونیستی در جمهوری آذربایجان کدامند؟

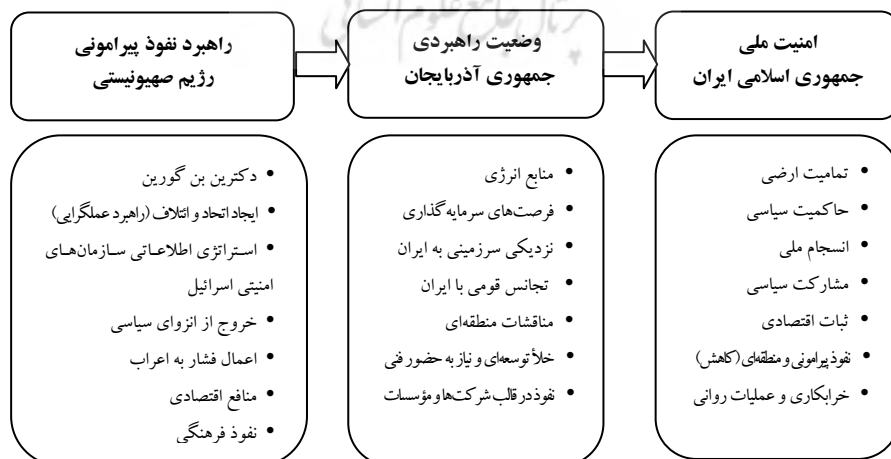
۳-۱. فرضیه

رژیم صهیونیستی بنا به دلایل مختلفی تلاش کرده است تا حضور خود را در جمهوری آذربایجان افزایش دهد. انگیزه‌های اقتصادی، سیاسی و امنیتی رژیم صهیونیستی با توجه به بسترها و ظرفیت‌های موجود در منطقه (وجود تجانس قومی با ایران، اختلافات سرزمینی، منابع انرژی، نیاز به توسعه در آذربایجان، ویژگی‌های دموگرافیکی خاص و عواملی از این دست) باعث شده که این حضور، تبعات امنیتی برای ایران داشته باشد.

۴-۱. متغیرهای پژوهش

- متغیر مستقل:** نفوذ رژیم صهیونیستی در جمهوری آذربایجان (اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و...)
- متغیر وابسته:** امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

مدل مفهومی ۱. رابطه متغیرهای پژوهش بر اساس فرضیه اصلی (سناریوی خام)

۲. چارچوب نظری و مدل مفهومی

محور نظری این مقاله از دو قسمت تشکیل شده، قسمت اول به آن دسته از نظریه‌های سیاست بین‌الملل مربوط است که حضور و نفوذ رژیم صهیونیستی را در مناطق راهبردی دنیا (در این مقاله جمهوری آذربایجان) توجیه می‌کند که واقع‌گرایی و به‌ویژه واقع‌گرایی تهاجمی از آن دسته است و قسمت دوم نظریه «اتحاد پیرامونی»^۱ یا میثاق حاشیه‌ای است که بیانگر و تبیین‌کننده نقش و اهداف بازیگر (رژیم صهیونیستی) است.

۲-۱. واقع‌گرایی

معمولاً سیاست‌هایی که حول محور نفوذ و توسعه‌طلبی و برای افزایش قدرت و امنیت کشورها پیش گرفته می‌شوند در چارچوب نظریه واقع‌گرایی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند (مشیرزاده، ۱۳۸۶: ۸۹). به همین دلیل است که از واقع‌گرایی به‌عنوان مکتب اندیشه سیاست قدرت یاد می‌شود (گریفیتس،^۲ ۲۰۰۶: ۸۳). در نظام رقابتی و برای تبیین سازوکارها و الزامات مدل‌های رقابت منطقه‌ای و جهانی، واقع‌گرایی نظریه‌ای مناسب برای تبیین روابط درون اتحادیه‌ای، همکاری‌های چندجانبه و رقابت برای نفوذ در مناطق راهبردی و ژئواستراتژیک است (کلارک،^۳ ۱۹۹۹: ۶۳). این بدان معناست که عناصر بنیادی نظریه‌های واقع‌گرایی (کلاسیک، نواقع‌گرایی و واقع‌گرایی تهاجمی و...) بهتر و بیشتر می‌توانند اشکال رقابت و نفوذ در مناطق راهبردی (به‌ویژه اشکال نفوذ و راهبردهای رقابت در جمهوری آذربایجان) را تبیین کنند. دولت محوری، بقا، خودیاری، قدرت و امنیت از کلیدواژه‌های بسیار مهم در واقع‌گرایی‌اند که در این نظریه جایگاه خاصی دارند (اورا،^۴ ۱۹۹۸: ۳۸).

اما در ابعاد تخصصی تر و به‌خصوص در مقولات امنیتی، واقع‌گرایی تهاجمی از کاربری

1. Alliance of the Periphery
2. Griffiths
3. Clark
4. Evera

بیشتری برخوردار است. از اعضای شاخه واقع‌گرایی تهاجمی می‌توان به «فرید زکریا»^۱ و «جان مرشایمر»^۲ اشاره کرد. زکریا معتقد است هنگامی که دولت‌ها ثروتمند می‌شوند، قدرت نظامی خود را افزایش می‌دهند و هنگامی که تصمیم‌گیرندگان اصلی آنها تصور می‌کنند قدرت‌شان از نظر نظامی افزایش یافته، راهبردهای تهاجمی را اتخاذ می‌کنند.

درواقع از نظر او هرچه قدرت دولت و قدرت ملی افزایش پیدا کند، به سیاست‌های خارجی توسعه‌طلبانه منجر می‌شود (زکریا، ۱۹۹۸: ۱۲۰). مرشایمر معتقد است هدف اصلی هر دولتی آن است که سهم خود را از قدرت جهانی افزایش داده و این به معنای کسب قدرت به زیان دیگران است (مرشایمر، ۲۰۰۱: ۶۹). به نظر او دلیل اصلی قدرت‌طلبی دولت‌ها را باید در سه عامل جستجو کرد: اول، ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل؛ دوم، توانمندی‌های تهاجمی که دولت‌ها از آن برخوردارند و سوم، عدم اطمینان در مورد نیت و مقاصد دشمن (همان: ۷۶).

واقع‌گرایی تهاجمی، نقطه آغاز مباحث گفتمانی خود را بر گرایش‌های تهاجمی و نیت تجدیدنظرطلبانه قدرت‌ها، به‌ویژه قدرت‌های بزرگ در سطح بین‌المللی قرار داده است و با تأکید بر شرایط آنارشی در محیط بین‌المللی، معتقد است آنارشی، رقابت دائمی قدرت بین قدرت‌های بزرگ را به ارمغان می‌آورد. از این نظر همواره بین قدرت‌های بزرگ رقابت‌های امنیتی به‌وجود می‌آید (بایلس و اسمیت، ۲۰۰۱: ۹۰). لذا، براساس آموزه‌های واقع‌گرایی تهاجمی، هر قدرتی که بخواهد این فرایند را طی کند و به مرحله هژمون جهانی، یعنی به امنیت مطلق برسد، نخست باید به همراه انگیزه‌ها و گرایش‌های تجدیدنظرطلبانه در استراتژی‌های کلان جهانی‌اش، توزیع قدرت جهانی را به‌نفع خود متحول کند؛ بنابراین، بین مراحل مقاصد تجدیدنظرطلبانه، گرایش‌های تهاجمی، تغییر توزیع قدرت جهانی، حرکت به‌سمت هژمون جهانی و دستیابی به اهداف مطلق، رابطه مسلسل وار و پیوسته‌ای وجود خواهد داشت. از نظر مرشایمر، شرایط ایدئال برای هر قدرت بزرگ، تنها تبدیل شدن به هژمون

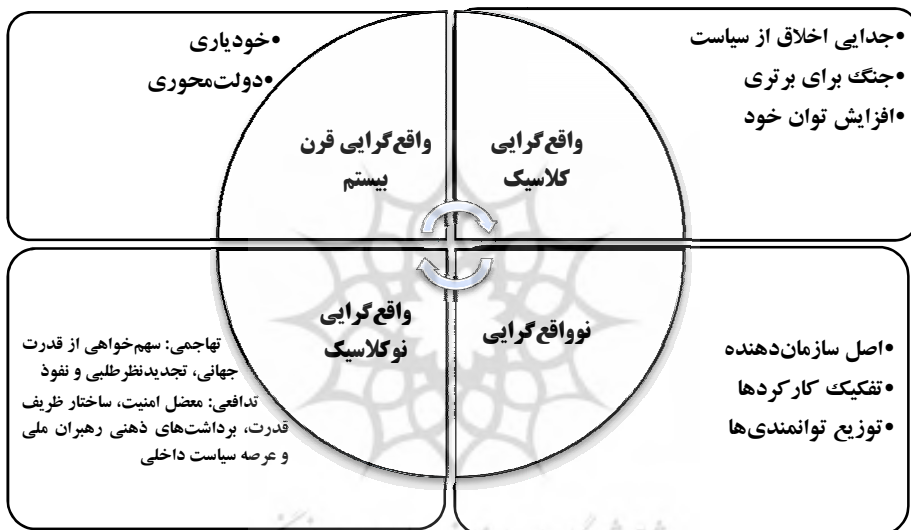
1. Fareed Zakaria

2. John J. Mearsheimer

3. Baily and Smith

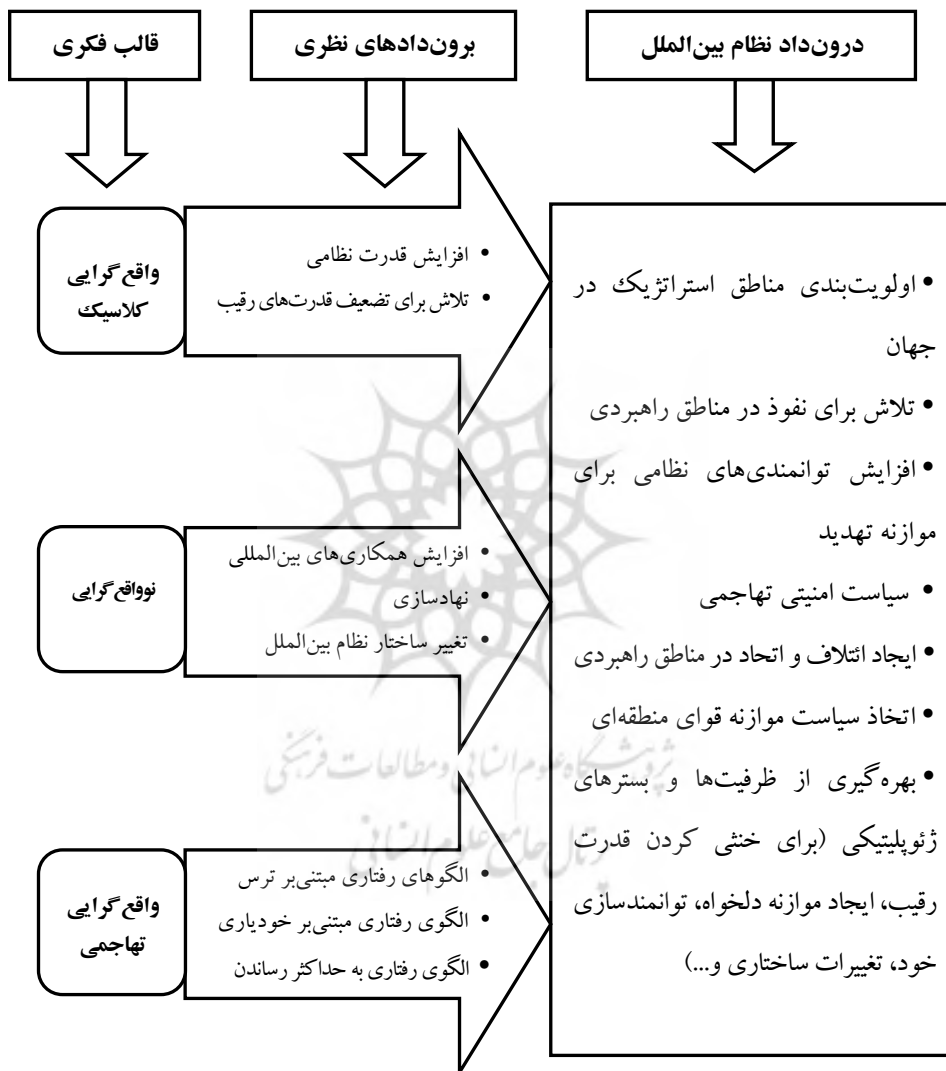
جهانی است که در آن صورت، چنین دولتی از الگوی رفتار خارجی تغییر وضع موجود به سمت حفظ وضع موجود، تغییر جهت خواهد داد و به سمت تقویت درخور توجه برای حفظ قدرت موجود حرکت خواهد کرد (اریک، ۱۹۹۷: ۴۷-۱).

مدل مفهومی ۲. مفاهیم کلیدی در تبیین انواع دیدگاه‌های واقع‌گرایی

برای آنانی که براساس دیدگاه رئالیسم تهاجمی رفتار می‌کنند چند الگوی رفتاری وجود دارد: الگوی مبتنی بر ترس، الگوی مبتنی بر خودیاری، الگوی کسب قدرت و نفوذ امنیتی در مناطق راهبردی جهان (کوهن، ۱۳۸۷: ۶۰).

مدل مفهومی ۳. رابطه قالب نظری واقع‌گرایی با رفتار بازیگر در محیط بین‌المللی

۲-۲. راهبرد نفوذ پیرامونی

اساس فکری و نظری برنامه رژیم صهیونیستی در ایجاد ارتباط و افزایش متحدین از همان سال‌های اولیه تأسیس دولت صهیونیستی توسط «دیوید بن گورین»^۱ و در محیط پیرامونی رژیم صهیونیستی مطرح شد. «اتحاد پیرامونی» که در این قسمت به تفصیل به آن خواهیم پرداخت، قابلیت انطباق بیشتری با حضور و نفوذ این کشور در جمهوری آذربایجان دارد. سیاست خارجی رژیم صهیونیستی همواره تحت تأثیر چند عامل از جمله موقعیت ژئوپلیتیک آن، اختلافات اعراب با رژیم صهیونیستی و مشکل پذیرش موجودیت و مشروعیت آن کشور توسط جامعه جهانی به‌ویژه دولت‌های عرب بوده است. در این راستا دو اصل کلی، سیاست حضور در مناطق پیرامونی و خروج از انزوای سیاسی و دیپلماتیک، از ابتدا، الگوی دیپلماسی رهبران رژیم صهیونیستی بوده و بر همین اساس، اندیشه ائتلاف منطقه‌ای در دستور کار سیاستمداران‌شان قرار گرفته است. چنانچه بن گورین در پی ایجاد یک اتحاد خاورمیانه‌ای شامل کشورهای غربگرا بود. این استراتژی که «پیمان میثاق حاشیه‌ای» نیز نامیده می‌شد، بر این بنیان استوار بود که سیاست‌های خارجی رژیم صهیونیستی باید متکی بر کشورهای پیرامون و غیرعرب باشد.^۲

در بررسی مفهوم اتحاد، فارغ از نوع و متغیرهای اتحاد (اعم از سیاسی، اقتصادی و نظامی) دو عامل کلیدی پایه بحث قرار می‌گیرند: تهدید مشترک و منافع مشترک بین دو یا چند کشور. اتحادها ذاتاً به‌منظور افزایش توانایی دولت‌ها برای مدیریت تهدیدات و بحران‌ها به‌وجود می‌آیند، تهدیدات و منافع مقطعی، پایه تشکیل اتحادهای تاکتیکی بوده و منافع و تهدیدات بلندمدت، به اتحاد استراتژیک منجر می‌شوند. نگاهی به سیاست خارجی رژیم

1. David Ben-Gurion

۲. این طرح، ارتباط با کشورهایی نظیر ایران (تا پیش از انقلاب اسلامی)، ترکیه و ایتالیایی؛ را به‌عنوان شرکای قابل اعتماد و متحدان استراتژیک پیشنهاد می‌کرد. اما با پیروزی انقلاب اسلامی و در پیش گرفته شدن غرب‌ستیزی و رژیم صهیونیستی‌ستیزی، این استراتژی دچار خدشه و طبیعتاً از افق ذهن تصمیم‌گیران صهیونیست خارج شد.

صهیونیستی در قبال کشورهای حاشیه ایران و همچنین اقدامات و راهبردهای امنیتی و سیاسی رژیم صهیونیستی در منطقه، مؤید این رفتار اتحادسازی ازسوی رژیم صهیونیستی است. ازسوی دیگر، متحدین رژیم صهیونیستی نیز از رهگذر این رفتار (اتحادسازی) درجه ضریب امنیتی خویش را افزایش می‌دهند.^۱ هرگونه رفتار اتحادسازی معطوف به منافع و علائق سیاسی - امنیتی، اقتصادی و بعضاً ایدئولوژیک است؛ به نظر می‌رسد رژیم صهیونیستی نیز از پیگیری سیاست اتحادسازی در منطقه و نزدیکی به جمهوری آذربایجان، نیل به اهدافی از همین دست را در دستور کار خویش قرار داده است. توجه به عناصر ماهیتی دولت رژیم صهیونیستی از یک سو و عنایت به ماهیت دولت در روابط بین‌الملل و پرداختن به دولت، ماهیت و ذات آن ازسوی دیگر، مبنای نظری اهمیت ماهیت دولت رژیم صهیونیستی در شکل‌گیری سیاست خارجی این کشور را تشکیل می‌دهد (المسیری، ۱۳۷۸: ۱۲۸).

بنابراین، مدل ارائه شده برای مطالعه سیاست خارجی رژیم صهیونیستی و بررسی عوامل مؤثر در شکل‌گیری آن، با عوامل داخلی و بین‌المللی تکامل یافته است. ویژگی اصلی مدل ارائه شده، صرف نظر از پرداختن به تک‌تک عوامل مؤثر در شکل‌دهی سیاست خارجی رژیم صهیونیستی، اهمیت دادن به عامل ماهیت دولت است که با الهام از نوشته‌های «مایکل برچر» استنباط شده است. توجه به ماهیت دولت در بخش حاضر از ویژگی‌های بدیع، به‌شمار می‌رود؛ زیرا در ادبیات سیاست خارجی رژیم صهیونیستی، به‌ندرت مورد توجه واقع شده است. بنابراین، مدل تحلیلی پیشنهادی برای مطالعه سیاست خارجی رژیم صهیونیستی به شرح زیر است. درواقع این عوامل، ملاحظات رژیم صهیونیستی در تبیین و تعیین سیاست خارجی محسوب می‌شوند.

۱. برای مثال، جمهوری آذربایجان که دارای حجم قابل توجهی از جمعیت شیعیان است، همواره به دنبال تضمین‌هایی برای تثبیت و تداوم الگوی لائیک حکومتی بوده است که این مهم از طریق اتحاد با کشورهای موافق (به لحاظ ایدئولوژی و سیستم سیاسی) تا حد زیادی تأمین خواهد شد.

مدل مفهومی ۴. ملاحظات سیاست خارجی رژیم صهیونیستی

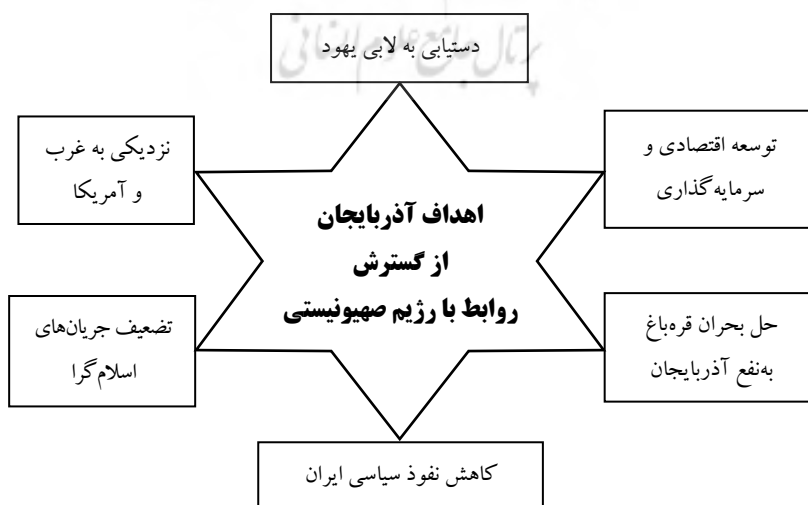

پرداختن به همه دیدگاه‌های موجود درباره سیاست خارجی رژیم صهیونیستی ممکن نیست، اما می‌توان بر ایند فکری محققان را در این پژوهش به‌طور جمع‌بندی شده نشان داد. آنچه در بیشتر نوشته‌ها نیز به آن پرداخته شده، با تأمل و دقت در کتاب *اسرائیل به کجا می‌رود* تألیف ناعوم گلدمان رئیس «مؤسسه صهیونیستی جهان»، ماهیت و ابعاد نقشه رژیم صهیونیستی در مناطق دنیا به‌خوبی روشن می‌شود. گرچه اهداف و راهبردهای صهیونیستی در مناطق استراتژیک بسیارند ولی خلاصه آنها عبارت است از: تأمین امنیت ملی، تأثیرگذاری بر نفوذ و حضور سایر قدرت‌ها، کسب مشروعیت سیاسی، تبدیل شدن به قدرت منطقه‌ای، دوری از انزوای سیاسی.

۳. اهداف آذربایجان در ایجاد و گسترش روابط با رژیم صهیونیستی

تقریباً نیاز به توسعه از طریق همکاری‌های فنی، اصلی‌ترین بهانه افزایش ارتباط با رژیم صهیونیستی عنوان می‌شود (گلدنبرگ، ۱۳۸۹: ۹۰). این کشور پس از استقلال، با ضعف اقتصادی و سیاسی روبه‌رو بوده و برای فائق آمدن بر این مشکلات به دنبال راه‌حلهایی گشته است. ترکیه به‌عنوان متحد استراتژیک آذربایجان به‌عنوان واسطه عمل کرد و با هموار کردن زمینه‌های همکاری رژیم صهیونیستی و آذربایجان علاوه بر کسب رضایت آذری‌ها، رضایت رژیم صهیونیستی را نیز به‌دست آورد. مقامات آذری با نزدیکی به رژیم صهیونیستی چندین هدف را پیگیری می‌کنند که عبارت‌اند از: ایجاد ارتباط با آمریکا و کشورهای اروپایی از طریق رژیم صهیونیستی، استفاده از کمک‌ها و مساعدت‌های رژیم صهیونیستی برای سرمایه‌گذاری، بهره‌گیری از قدرت لابی یهود در مقابل لابی ارامنه در کنگره آمریکا، مبارزه با اسلام‌گرایی و به‌اصطلاح تروریسم، جذب فناوری جدید، بازسازی صنایع و آموزش کادر فنی و پزشکی، کاهش نفوذ سیاسی ایران در آذربایجان، کمک به حل بحران قره‌باغ به‌نفع آذربایجان.

مدل مفهومی ۵. اهداف آذربایجان از گسترش روابط با رژیم صهیونیستی

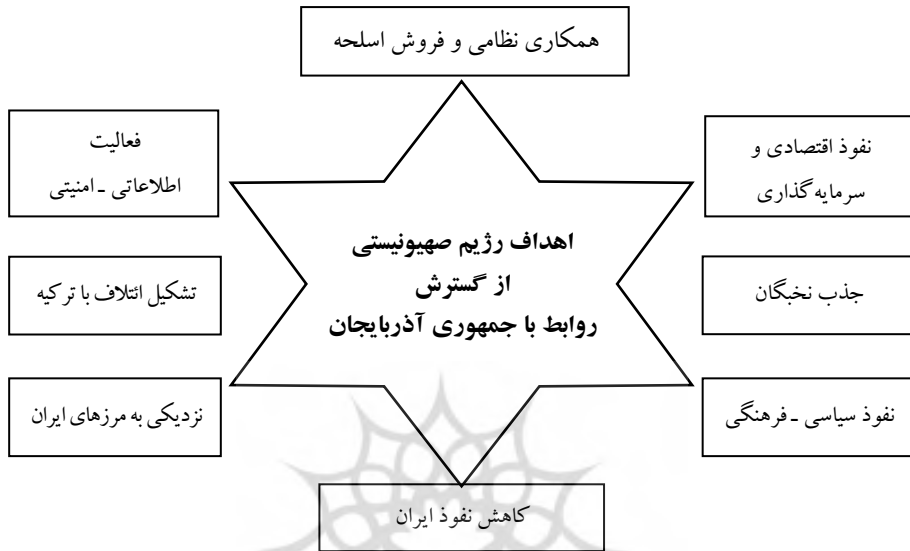
۴. اهداف رژیم صهیونیستی در ایجاد و گسترش روابط با جمهوری آذربایجان

رژیم صهیونیستی از اولین رژیم‌هایی بود که استقلال آذربایجان را در سال ۱۹۹۱ به رسمیت شناخت و از بدو استقلال این کشور سعی در توسعه روابط خود داشت.^۱ اهمیت آذربایجان برای آمریکا و رژیم صهیونیستی بیش از آنکه به دلیل مسئله یهودیان ساکن در این کشور با همسایگی با ایران باشد، بیشتر به علت موقعیت ژئوپولیتیک آن است. در این زمینه، «زیگنیو برژینسکی»^۲ در کتاب صفحه بزرگ شطرنج که در سال ۱۹۹۷ منتشر شد، به اهمیت ژئوپولیتیک و ژئواستراتژیک قفقاز به عنوان هارتلند قرن ۲۱ اشاره کرده است (مؤمنی، ۱۳۸۴: ۳۹).

رژیم صهیونیستی نیز از گسترش روابط خود با آذربایجان اهدافی را دنبال می‌کند که بر این اهداف در برخی از موارد به معضل امنیتی در ایران تبدیل شده است. این اهداف عبارت‌اند از: استفاده از امکانات بالقوه یهودیان منطقه، بزرگ‌نمایی تهدید ایران و اسلام‌گرایی، نفوذ فرهنگی به کشور مسلمان و شیعه آذربایجان، توسعه نفوذ سیاسی به کشورهای قفقاز، جذب نخبگان اقتصادی و سیاسی این جوامع، بهره‌برداری از عوامل و عناصر کشورهای نظیر آمریکا و ترکیه، حضور در مرزهای شمالی ایران، فعالیت اطلاعاتی - امنیتی، عدم تخریب چهره صهیونیست‌ها در جمهوری آذربایجان، همکاری نظامی آذربایجان با رژیم صهیونیستی.

۱. در ۶ آوریل ۱۹۹۲ روابط خود را در سطح سفارت برقرار کرد.

مدل مفهومی ۶ اهداف رژیم صهیونیستی در ایجاد و گسترش روابط با جمهوری آذربایجان

فعالیت‌های اطلاعاتی و امنیتی که مخاطب آن امنیت ملی ایران است و در خاک جمهوری آذربایجان توسط رژیم صهیونیستی صورت می‌گیرد، طیف وسیعی از اقدامات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری است که به‌صورت سازمان‌یافته و از قبل پیش‌بینی شده در یک سری نهادها و برنامه‌های رسمی در حال جریان است. شناسایی این نهادها، سازمان‌ها و برنامه‌ها در چند سال گذشته، از سوی تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران سیاست خارجی و نهادهای امنیتی ایران توجه کافی نشده است. درحالی که این نهادها به‌اصطلاح فرهنگی با استفاده از پوشش مناسب امنیتی - اطلاعاتی که در اختیار دارند، بعضاً همه اقدامات مربوط به شناسایی، آموزش و اعزام افراد خرابکار یا جاسوس را در خاک کشور همسایه انجام می‌دهند. در مقاله این نوع تهدیدات را در سه قالب دسته‌بندی و از نهادها، سازمان‌ها و طرح‌های در حال اجرای یهودیان در خاک آذربایجان به‌عنوان نشانگاه‌های امنیتی رژیم صهیونیستی (البته نشانگاه غیرمستقیم) یاد می‌کنیم. این طرح‌ها یا نهادهای تأسیس شده در سلسله‌مراتب طرح جمع‌آوری خبر یا طرح خرابکاری رژیم صهیونیستی در مرزهای جمهوری اسلامی ایران، قرار دارند. از سازمان‌های خیریه و

حمایتی گرفته تا طرح‌های توسعه‌ای در اقدامات تخریبی علیه امنیت جمهوری اسلامی ایران مشارکت دارند. در این قسمت به معرفی برخی از این طرح‌ها و نهادها می‌پردازیم.

۱-۴. مراکز مهم یهودیان و نشانگاه‌های امنیتی - اطلاعاتی

از سازمان‌های وابسته به یهودیان می‌توان سخونت (آژانس یهود)، کمیته عمومی مشترک یهودیان آمریکا^۱، دفتر شورای اروپایی جوامع یهودی^۲، جونیت، «لوهاد»، زولا واد، مرکز هاوا، انجمن زنان یهودی آذربایجان، بنیاد سوروس، سازمان خیریه هدگرشون، مرکز فرهنگی جامعه یهود (جی. سی. سی.)، باشگاه جوانان هیلل، باشگاه جوانان سلام - شالوم، مرکز یهودی برنارد، باشگاه فرهنگی آز - ایس (عزیز)، بنیاد رومل و... را نام برد. تعداد این مراکز بین ۳۰ تا ۴۰ مرکز برآورد شده است که در این بخش به معرفی مهم‌ترین مراکز یاد شده می‌پردازیم:

۲-۴. مرکز فرهنگی جامعه یهودیان

شعبه آذربایجانی نهاد آمریکا، مرکز فرهنگی جامعه یهودیان (جی. سی. سی.) به ریاست «کاتس ویتالی» و «میخایلوویچ» در آوریل ۲۰۰۳ در باکو راه‌اندازی شد. مهم‌ترین هدف این مرکز ایجاد پیوندهای مرکزی میان قوم یهود برای آموزش آداب و رسوم و سنن است. این تشکیلات، مراکزی همچون موسیقی و تئاتر «باشگاه میتسپانا»، ویدئوکلپ و باشگاه روشنفکران را تحت پوشش دارد.

1. American Israel Public Affairs

۲. شورای اروپایی جوامع یهودی موسوم به ECJC، یک سازمان غیردولتی است که مجموعه‌ای قریب به شصت سازمان غیردولتی یهودی دیگر را گرد هم آورده و شبکه‌ای قدرتمند را در اروپا ایجاد کرده است. این شورا با هدف تمرکز سازمان‌ها و تشکل‌های یهودی اروپا که عمدتاً فعالیت‌هایی در حوزه رفاه اجتماعی، آموزش رسمی و غیررسمی، تعلیم و تربیت و... دارند، در سال ۱۹۶۸ تأسیس شد. از دهه نود و با شدت گرفتن و پویا شدن فعالیت‌های سازمان‌های غیردولتی در اروپا، این تشکل نیز به بسط و توسعه سازمان و فعالیت‌های خود پرداخت و از سال ۱۹۹۵ با تشکیل مجامع عمومی، سمینار و برگزاری اردوهای مختلف برای اعضا به‌ویژه جوانان یهودی، وارد مرحله جدیدی از فعالیت شد و مقر آن نیز اخیراً با گسترش فعالیت‌ها از پاریس به شهر زوریخ در سوئیس انتقال یافت.

برای نخستین بار مرکز علمی که ریاست آن را «آقارونوف میخائیل یا کوفلویچ» برعهده داشت، زیر نظر مرکز فرهنگی جامعه یهودیان قرار گرفت و هدف این مرکز، ایجاد پایگاهی به منظور بررسی تاریخ، فرهنگ و قوم‌شناسی جوامع یهودی آذربایجان بود. این مرکز با بررسی کتب مربوط به یهودیان کوهستان در آذربایجان که حدود ۶۰۰ عنوان کتاب در زمینه‌های تاریخ، فرهنگ، زبان و آداب و رسوم است، تحقیقات بسیاری را انجام داد (فلاح، ۱۳۸۹: ۱۶۰). آذربایجان با بهره‌گیری از مشاوره‌های این مرکز، اقدام به تحریف و مصادره شخصیت‌ها و نخبگان منطقه به اسم خود کرده است.

هرسال جامعه یهودیان آذربایجان با همکاری سفارت رژیم صهیونیستی در این کشور، جشنواره‌های کتاب در شهرهای باکو، گنجه و سومقائیت^۱ برگزار می‌کنند. شرکت در این جشنواره‌ها برای عموم مردم آذربایجان آزاد است. ناشرانی از رژیم صهیونیستی نیز با آنها فعالیت می‌کنند و کتاب‌هایی برای کودکان و نوجوانان ارائه می‌دهند. گاهی نیز کتب به صورت رایگان و به زبان‌های روسی، آذری و انگلیسی در اختیار عموم قرار می‌گیرد. در بررسی محتوای این کتب، مسائلی همچون مظلومیت قوم یهود و جنایات اعراب نسبت به یهودیان گنجانده شده است تا از این طریق بتوانند حس همدردی را میان مردم آذربایجان با مردم رژیم صهیونیستی فراهم کنند و جوانان آذری را از اقدام اعراب متفر سازند. باشگاه یهودی هیلل در کنار فعالیت‌های متعدد خود ماهنامه برج را منتشر می‌کند که به مسائل و موضوعات مربوط به جامعه یهودیان آذربایجان می‌پردازد (سعادت، ۱۳۹۱: ۱۹۰).

۳-۴. انجمن امور بشردوستانه زنان یهود در جمهوری آذربایجان

انجمن امور بشردوستانه زنان یهود در جمهوری آذربایجان به ریاست «ریغودل لارسیا افیموونا» در سال ۱۹۹۲ تأسیس شد و هم‌اکنون عضو کنسرسیوم سازمان زنان آمریکا و کشورهای مشترک‌المنافع است. بخشی از فعالیت این انجمن در زمینه امور خیریه و حمایت‌های مادی و معنوی از نیازمندان است که توسط کمیته عمومی مشترک یهودیان آمریکا (جونیت) حمایت می‌شود. این انجمن اخیراً شعبه‌ای با

عنوان حمایت از زنان ستم‌دیده آذری در ایران^۱ راه‌اندازی کرده و همایش نقض حقوق بشر در سال ۲۰۱۲ پانلی را با موضوع حقوق زنان آذری در ایران ارائه کرده است (همان: ۹۰).

۴-۴. مرکز خیریه هاوا

مرکز خیریه هاوا به ریاست «یوسق اوا سولماز» در سال ۱۹۹۶ در باکو و دو شعبه دیگر آن در گنجه و آوغوز تأسیس شد. این مرکز در کنار برنامه‌های پشتیبانی و حمایتی خود و همچنین انجام دادن مشاوره‌های پزشکی فعالیت‌هایی در زمینه مطالعه آداب و رسوم و فرهنگ یهودیان انجام داده است. حمایت‌های مالی از این مرکز توسط رژیم صهیونیستی و کمیته مشترک جامعه یهودیان و نیز برخی افراد به شکل خصوصی انجام می‌گیرد. در کنیسه یهودیان اشکنازی، برنامه توسعه دانشکده یهود به ریاست «زلما نولپ گنادی» رئیس جامعه مذهبی یهودیان اشکنازی در باکو به اجرا گذاشته شده است (فلاح، ۱۳۸۹: ۱۶۳).

دولت آذربایجان در راستای حمایت‌های خود از جامعه یهودیان آذربایجان کمک‌های مادی و معنوی بسیاری به جوامع یهودی این کشور کرده است. برای نمونه، به دستور وزیر آموزش جمهوری آذربایجان، زبان عبری در مدارس راهنمایی روستای «قرمرزی قصبه سی» به‌عنوان زبان خارجی تدریس شد و همچنین در آنجا یک «ایشیوا» وابسته به مرکز تدریس برنامه‌های فرهنگی و آموزشی برای جوانان یهودی احداث شد.

۴-۵. مجمع جهانی رژیم صهیونیستی - آذربایجان

یکی از اهدافی که به‌طور جدی در دستور کار رژیم صهیونیستی در ارتباط با جمهوری آذربایجان قرار گرفته، اقدام به «لابی‌سازی» است. اقداماتی مانند سازماندهی یهودیان داخل جمهوری آذربایجان، ایجاد پیوند میان آنها و به تبع آن تشکیل سازمانی بزرگ‌تر و ترویج

ایده‌های یهود در دستور کار قرار دارد. به‌طور مسلم، ایجاد و فعال‌سازی چنین تشکیلاتی برای رژیم صهیونیستی اهمیت بسیار بالا و حیاتی دارد. اهدافی که در راستای تأسیس این تشکیلات تعقیب می‌شوند دو دسته‌اند:

۱-۵-۴. اهداف رسمی و آشکار

اهداف آشکار این مجمع عبارت‌اند از: انجام وظایف سفارت آذربایجان در رژیم صهیونیستی تا زمان گشایش رسمی آن، متحد ساختن تمام آذری - یهودی‌های ساکن در رژیم صهیونیستی و ایجاد هماهنگی در فعالیت یهودیان آذربایجانی‌الاصل مقیم رژیم صهیونیستی، برقراری روابط رسمی با کشورهای اسلامی غیرمخالف با رژیم صهیونیستی، ایجاد قرابت و نزدیکی بیشتر میان آذربایجانی‌ها و یهودیان، حمایت از روند گسترش مناسبات میان آذربایجان و رژیم صهیونیستی، تلاش برای برقراری روابط هرچه بیشتر بین دو طرف در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، تحکیم بیشتر روابط دوستی فرهنگی و کاری و تحکیم مناسبات دوستی و هم‌پیمانی بین دو کشور، ایفای نقش دیپلماسی مردمی توسط این تشکیلات با هدف رسانیدن حقایق آذربایجان و تمام حوادث آن به جامعه رژیم صهیونیستی، گسترش و توسعه همکاری با سازمان‌های یهودی فعال در کشورهای جهان.

۲-۵-۴. اهداف غیر آشکار و اعلام نشده

اما اهداف پنهان آن مجمع که بیشتر مورد نظر این مقاله است عبارت‌اند از: تلاش برای جایگزینی ایدئولوژی قومی - ملی آذربایجانی به‌جای باورهای دینی (شیعی)، ممانعت از روند گسترش حوزه فکری و گستره جمعیتی - شیعی در آذربایجان و منطقه قفقاز، پدید آوردن نسل جدید آذری - رژیم صهیونیستی و به‌تبع آن تربیت و پروراندن گروه نخبگان ترک - یهودی در یک فرایند میان‌مدت با هدف در اختیارگیری مدیریت کلان جامعه آذربایجان و ارکان قدرت در این کشور، ایجاد پدیده مطالعاتی و پژوهشی در ارتباط با تاریخ موسیقی، صنایع دستی و حتی ورزشی آذربایجان در قالب مجمع بین‌المللی رژیم صهیونیستی - آذربایجان (همان: ۱۶۴).

۵. طرح‌های توسعه‌ای

جذب سرمایه‌های خارجی و «سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی»^۱ یکی از استراتژی‌های اقتصادی جمهوری آذربایجان برای رسیدن به ثبات اقتصادی و سیاسی است (ارس،^۲ ۲۰۰۸: ۱۴۰). رژیم صهیونیستی و سرمایه‌داران یهودی یکی از جوامع هدف جمهوری آذربایجان‌اند که تلاش شده برای جذب سرمایه‌های یادشده فعال شوند. این فرصتی برای سیستم امنیتی رژیم صهیونیستی است که در قالب شرکت‌های سرمایه‌گذار اقتصادی حضور داشته باشد. از جمله این سرمایه‌گذاری‌ها، در منطقه لنکران^۳ در جنوب آذربایجان برای بالا بردن سیستم آبیاری منطقه به وسیله سیستم‌های آبیاری قطره‌ای، سرمایه‌گذاری در بخش سیستم تلفن همراه آذربایجان با نام «باکوسل»^۴ به عنوان اپراتور دوم، همکاری با بانک توسعه و صنعت در ساخت مرکز آزاد تجاری در شهر «سومقائیت» آذربایجان با سرمایه اولیه ۲۰۰ میلیون دلاری، سرمایه‌گذاری در پروژه استخراج و حمل‌ونقل نفت آذربایجان به رژیم صهیونیستی توسط شرکت «سونول» رژیم صهیونیستی است^۵ (اکینر،^۶ ۲۰۰۴: ۹۰).

مسئولان این شرکت ضمن سفر به آذربایجان با رئیس‌جمهوری آذربایجان علی‌اف، ملاقات کردند. وی با اشاره به اینکه در حال حاضر، شرکت‌های نفتی متعددی از کشورهای جهان در منابع نفت و گاز جمهوری آذربایجان فعالیت می‌کنند، گفت: «ما خوشحال می‌شویم که شرکت صهیونیستی نیز در فعالیت کشف و استخراج نفت و گاز در این جمهوری شرکت کند» (همان). از طرفی، آذربایجان توانسته است شرکت‌های رژیم صهیونیستی را در پالایش معدن نفت و گاز خود سهم سازد و از این طریق سرمایه‌های این

1. Foriengn Direct Investment

2. Aras

3. Lankaran

۴. این اپراتور که فاز دوم آن در جمهوری آذربایجان راه‌اندازی شد، هزینه‌های جانبی زیادی برای رژیم صهیونیستی داشت. با وجود این رژیم صهیونیستی آن را فرصت مغتنمی برای شنود رادیویی در منطقه می‌دانست.

۵. این شرکت مسئولیت تأمین سوخت ارتش آمریکا در عراق را نیز برعهده داشت و از طرفی توانست، قراردادهای نفتی قابل توجهی با چندین شرکت بزرگ نفتی در منطقه منعقد کند.

6. Akiner

کشور و همچنین نفوذ بین‌المللی رژیم صهیونیستی را در جهت راه‌اندازی صنایع نفتی و گازی و همچنین انتقال آن درگیر کند (کوکنار،^۱ ۲۰۱۰: ۱۳۵).

علاوه بر آن، رژیم صهیونیستی در ایجاد مزارع، کشت سیفی‌ها و گوجه‌فرنگی در مناطق جنوبی آذربایجان، پرورش ماکیان و نیز در بخش ساخت و تأمین لوازم مورد نیاز بیمارستان کودکان و بیمارستان مرکزی باکو که شرکت صهیونیستی «اشترن فایلد» مسئولیت اجرای آن را برعهده دارد، سرمایه‌گذاری کرده است. در یک طرح جالب به‌منظور تأسیس کارخانه‌های تبدیلی برای محصولات کشاورزی جمهوری آذربایجان، کارخانه مشروبات الکلی در مرز ایران احداث کرده است که هدف آن تمرکز روی ایران است.

۱-۵. همکاری‌های نظامی

حساسیت مسئله همکاری‌های نظامی بین آذربایجان و رژیم صهیونیستی به دلیل عدم انعقاد صلح میان ارمنستان و آذربایجان و احتمال افشای همکاری نظامی با دولت آذربایجان، می‌تواند به روابط این رژیم با کشورهای اروپایی به‌خصوص فرانسه لطمه وارد کند.^۲ در سال ۲۰۰۸ رژیم صهیونیستی قرارداد فروش سلاح به جمهوری آذربایجان را به ارزش صد میلیون دلار امضا کرد. این در حالی است که رژیم صهیونیستی در طول چندین سال اخیر به ارزش صدها میلیون دلار اسلحه به آذربایجان فروخته است. حجم وسیعی از قراردادهای نظامی دو کشور شامل خرید هواپیمای بدون سرنشین و آموزش آن، تجهیزات شرکت صهیونیستی «سولتام» نظیر بی‌سیم، رادار و سایر وسایل ارتباطی می‌شود.

کشور آذربایجان علاقه بیشتری به دریافت هواپیماهای بدون خلبان «هرون» ساخت رژیم صهیونیستی دارد تا طی چند سال آینده، ارتش را به این نوع هواپیماها مجهز کند. گروهایی از افسران ارتش جمهوری آذربایجان اخیراً از رژیم صهیونیستی دیدار کردند و با هواپیماهای

1. Koknar

۲. فرانسه بزرگ‌ترین حامی ارمنستان از نظر سیاسی بعد از روسیه است.

نظامی و سیستم ضد هوایی تولید رژیم صهیونیستی آشنا شدند. این گروه همچنین در بازدید از شرکت‌های نظامی رژیم صهیونیستی با مشخصات فنی و چگونگی بهره‌برداری از هواپیماهای بدون خلبان «هرون» آشنا شدند^۱ (آباسو،^۲ ۲۰۰۹: ۵۰). جمهوری آذربایجان در سال ۲۰۰۹ با شرکت «سیلور آرو» رژیم صهیونیستی درباره دریافت هواپیمای بدون خلبان «هرمس-۴۵۰» مذاکراتی داشته و این مذاکرات در آوریل سال جاری به پایان رسیده است (همان).

روزنامه *ینی مساوات* هم با استناد به گزارش مندرج در سایت خبری روس‌زبان/یزوروس که مرکز آن در اسرائیل است، می‌نویسد: هیئتی از مقامات عالی‌رتبه جمهوری آذربایجان، سفری پنهانی به رژیم صهیونیستی داشتند. آنان در چارچوب این سفر، از پایگاه‌های صنایع نظامی رژیم صهیونیستی بازدید کردند و با مقامات امنیتی - نظامی نیز دیدار و مذاکراتی داشتند. *ینی مساوات* در ادامه این مطلب نوشته است: دولت آذربایجان در روابط خود با رژیم صهیونیستی به مرحله جدی گام نهاده و آماده است در این مرحله روابط امنیتی - نظامی خود را با رژیم صهیونیستی برقرار کند. به‌هرحال، بخش نظامی از عمده‌ترین بخش‌های روابط دو کشور است که به‌احتمال قوی در آینده پیچیده‌تر و گسترده‌تر هم خواهد شد. با توجه به اینکه این‌گونه روابط بین نظامیان، بیشتر صورت می‌گیرد، تا حدودی از چشم مطبوعات به دور است و به سختی می‌توان حجم قراردادهای دو کشور را برآورد کرد. اهم دوره‌های آموزشی، نظامی و فنی دو کشور در چند سال گذشته به شرح جدول ۱ است:

۱. هفته‌نامه *آینا* به نقل از منابع مذکور افزود: اکنون ارتش جمهوری آذربایجان تعدادی هواپیمای بدون خلبان تولید رژیم صهیونیستی در اختیار دارد و در نظر است در سال‌های آینده، تعداد این هواپیماها افزایش یابد و نوع پیشرفته‌تری خریداری شود.

جدول ۱. همکاری‌های نظامی، فنی و آموزشی رژیم صهیونیستی و جمهوری آذربایجان

ردیف	نام دوره آموزشی	کشورهای شرکت کننده	سال اجرا	محل اجرا
۱	سیستم‌های ضد موشکی (در سه دوره)	رژیم صهیونیستی - آذربایجان	۲۰۱۲	رژیم صهیونیستی (تل آویو)
۲	هواپیمای بدون سرنشین	رژیم صهیونیستی - آذربایجان - ترکیه	۲۰۱۲	آذربایجان (باکو)
۳	طراحی سیستم کنترل رادار	رژیم صهیونیستی - آذربایجان	۲۰۰۸	آذربایجان (سومقائیت)
۴	کشف موشک‌های بالستیک	رژیم صهیونیستی - آذربایجان	۲۰۰۷	آذربایجان (باکو)
۵	مدیریت و استراتژی جنگی	رژیم صهیونیستی - آذربایجان	۲۰۰۷	آذربایجان (سیتالاسای)
۶	تعمیر و نگهداری تانک	رژیم صهیونیستی - آذربایجان - ترکیه	۲۰۰۶	رژیم صهیونیستی (تل آویو)
۷	آموزش دوره آشنایی با تجهیزات کشاورزی	رژیم صهیونیستی - آذربایجان	۲۰۰۸	رژیم صهیونیستی (تل آویو)
۸	آموزش آبیاری کشاورزی	رژیم صهیونیستی - آذربایجان	۲۰۰۸	آذربایجان (سومقائیت)
۹	آموزش دفع آفات	رژیم صهیونیستی - آذربایجان	۲۰۱۰	آذربایجان (سومقائیت)

توضیح: موارد ۱، ۲ و ۹ به نقل از مجله فارین افیرز است.

مأخذ: سعادت (۲۰۰۸).

۶. جمع بندی و نتیجه گیری

برای حضور و نفوذ رژیم صهیونیستی در حاشیه پیرامونی ایران به ویژه جمهوری آذربایجان سناریوهای مختلفی می‌توان مطرح کرد، آنچه در فرضیه این پژوهش مطرح شده و احتمال اثبات آن نیز وجود داشت دو فرض حداقلی و حداکثری است. آیا نگاه راهبردی رژیم صهیونیستی به آذربایجان، به ویژه بخش جنوبی آن، صرفاً در چارچوب تلاش برای یافتن یک حوزه نفوذ طبیعی قابل بررسی است؟ یا انگیزه‌های فراتر از آن نیز وجود دارد؟

فرض اول این مقاله آن است که رژیم صهیونیستی با انگیزه‌های معمول (اقتصادی، سیاسی و فرهنگی) تلاش کرده است تا حضور خود را در آذربایجان افزایش دهد و این حضور تأثیر محدودی بر امنیت و منافع ملی ایران دارد. فرض دوم آن است که انگیزه‌های اقتصادی، سیاسی و

امنیتی رژیم صهیونیستی با توجه به بسترها و ظرفیت‌های موجود در منطقه قفقاز جنوبی (وجود اقوام مختلف و منازعات قومی، اختلافات سرزمینی، منابع انرژی، نیاز به توسعه در منطقه، ویژگی‌های دموگرافیکی خاص و عواملی از این دست) باعث شده که با اهداف امنیتی، فشار بر ایران و به‌منظور محاصره راهبردی آن، روابط خود را با کشورهای منطقه گسترش دهد.

جمهوری آذربایجان یکی از نشانگاه‌های ویژه رژیم صهیونیستی است که با توجه به شکل مرزهای ایران و آذربایجان، توسعه‌نیافتگی و ویژگی‌های دموگرافیک منطقه، انگیزه رژیم صهیونیستی برای انجام فعالیت‌های خرابکارانه و اقدامات جاسوسی و مسائلی چون تحریکات ضد دولتی در مرزهای ایران افزون‌تر می‌شود.

روابط ایران با جمهوری آذربایجان طبق آنچه در این مقاله توضیح داده شد کاملاً زیر سایه مسائل امنیتی است و رژیم صهیونیستی نقش کلیدی در سردی روابط دو کشور دارد. با توجه به تجانس قومی و ژئوپلیتیکی ایران با جمهوری آذربایجان، رژیم صهیونیستی با شگردهای خاصی و با استفاده از نشانگاه‌های امنیتی خود در جمهوری آذربایجان اقدام به انجام فعالیت‌های اطلاعاتی و امنیتی در مرزهای جمهوری اسلامی ایران کرده است. استقرار ایستگاه‌های شنود رادیویی در مناطق مرزی جمهوری آذربایجان با پوشش طرح اپراتور تلفن همراه موسوم به باکوسل، ایجاد دکل‌های اطلاعاتی با پوشش تقویت سیستم راداری - مرزی آذربایجان، حضور در مناطق مرزی و گشت هوایی با استفاده از هواپیماهای بدون سرنشین به بهانه اقدامات آفت‌زدایی یا سم‌پاشی زمین‌های کشاورزی مسائلی نیستند که بتوان از آنها به‌راحتی گذشت.

همچنین رژیم صهیونیستی با تأسیس برخی سازمان‌ها در خاک آذربایجان با پوشش‌های مختلف همچون بنگاه‌های اقتصادی، سازمان‌های خیریه، مؤسسات به‌اصطلاح صلح و حمایتی اقدام به جمع‌آوری اطلاعات و اقدامات امنیتی کرده است که در برخی مواقع تبعات امنیتی برای جمهوری اسلامی ایران داشته است. استخدام، آموزش و اعزام برخی جاسوسان از جمله اقدامات این سازمان‌هاست که در چند سال گذشته تبعات امنیتی بر ایران داشته است. از آنجا که همکاری‌های نظامی - امنیتی رژیم صهیونیستی و آذربایجان تحت ملاحظات خاصی است به همین دلیل اقدامات امنیتی در پوشش‌های خاصی در حال اجراست.

براساس آنچه گفته شد، شناخت ماهیت و نوع تهدیدات علیه جمهوری اسلامی ایران از یک سو و شناسایی نشانگاه‌های این تهدید حائز اهمیت است. رفت و آمد مزدوران و جاسوسان رژیم صهیونیستی از طریق برخی کشورهای منطقه و به‌ویژه کشورهای هم‌مرز ایران بیانگر این مسئله است که رژیم صهیونیستی از این کشورها به‌عنوان پایگاهی برای تهدید امنیت ملی ایران استفاده می‌کند. همکاری گروه‌های تروریستی با حمایت آشکار رژیم صهیونیستی، آموزش‌های جاسوسی، بمب‌گذاری و اقدامات خرابکارانه، برخورداری از پایگاه‌های شنود رادیویی در نزدیکی مرزهای ایران، فروش هواپیمای جاسوسی بدون سرنشین، سیستم‌های ضد هوایی و دفاع موشکی به برخی از این کشورها بیانگر این موضوع است که منطقه پیرامونی جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه قفقاز، بهترین نشانگاه امنیتی رژیم صهیونیستی علیه جمهوری اسلامی ایران است.

تبعات حضور و نفوذ رژیم صهیونیستی در جمهوری آذربایجان مجموعاً شامل موارد زیر است:

تأثیر اقدامات فرهنگی رژیم صهیونیستی در آذربایجان بر امنیت ملی جمهوری

اسلامی ایران:

- خنثی‌سازی تبلیغات ضد صهیونیستی جمهوری اسلامی ایران،
- ترویج فرهنگ غربی،
- سیطره بر امکانات فرهنگی منطقه و جهت دادن آنها علیه جمهوری اسلامی ایران،
- تبلیغ علیه روابط ایران و جمهوری آذربایجان،
- ترویج تفکرات ضد اسلامی و سکولاریسم.

تأثیر اقدامات سیاسی رژیم صهیونیستی در آذربایجان بر امنیت و منافع ملی

جمهوری اسلامی ایران:

- مهاجرت یهودیان منطقه به رژیم صهیونیستی و تأثیر آن بر امنیت و منافع ملی و

منطقه‌ای ایران،

- افزایش مشروعیت رژیم صهیونیستی از طریق برقراری روابط سیاسی با کشورهای منطقه،
- جلوگیری از ایجاد بلوک منطقه‌ای متشکل از کشورهای منطقه در مقابل رژیم صهیونیستی،

- ترغیب کشورهای منطقه، به عدم اتخاذ الگوی حکومتی ایران،
- کسب نقش جدید رژیم صهیونیستی در چارچوب استراتژی غرب،
- انعقاد پیمان امنیتی رژیم صهیونیستی با کشورهای قفقاز جنوبی،
- فعالیت تبلیغاتی رژیم صهیونیستی مبنی بر دستیابی ایران به سلاح، تجهیزات و تکنولوژی هسته‌ای،
- حضور رژیم صهیونیستی در مرزهای شمالی ایران.

تأثیر اقدامات امنیتی رژیم صهیونیستی در قفقاز جنوبی بر امنیت و منافع ملی جمهوری اسلامی ایران:

- بهره‌گیری از خاک کشورهای منطقه‌ای برای اقدامات خرابکارانه،
- حمایت از گروه‌های تروریستی منطقه،
- جاسوسی از ایران با نفوذ در حاشیه مرزها،
- تحریک گروه‌های قومی واگرا.

تأثیر اقدامات اقتصادی رژیم صهیونیستی در منطقه قفقاز جنوبی بر امنیت ملی ایران:

- حضور اقتصادی رژیم صهیونیستی در منطقه و محدود کردن فضا برای فعالیت اقتصادی ایران،
- خروج رژیم صهیونیستی از حوزه تحریم اقتصادی کشورهای منطقه‌ای،
- دستیابی به نفت و مواد خام اولیه برای تولیدات صنعتی رژیم صهیونیستی،
- سرمایه‌گذاری در پروژه‌های گسترده کشاورزی،
- فروش محصولات و بازاریابی برای تولیدات رژیم صهیونیستی،
- تلاش برای جلوگیری از مشارکت ایران در امکانات منطقه‌ای.

مسئله‌ای که نباید از آن غافل شد این است که مرزهای دیگر جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه عراق پس از خودمختاری منطقه کردنشین آن، حالتی مشابه با جمهوری آذربایجان پیدا کرده است و توجه مسئولان امنیتی - نظامی و حتی انتظامی را در شناسایی نشانگاه‌های حضور عناصر صهیونیستی در این منطقه می‌طلبد.

منابع و مأخذ

۱. سعادت، علی (۱۳۹۱). «روابط استراتژیک رژیم صهیونیستی و جمهوری آذربایجان، ایراس»، تهران، سال ششم، ش ۷.
۲. فلاح، رحمت‌الله (۱۳۸۹). *راهبردهای رژیم صهیونیستی در اوراسیا با تأکید بر آسیای مرکزی و قفقاز*، تهران، مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
۳. کرمی، جهانگیر (۱۳۸۶). *دکترین نظامی اسرائیل*، تهران، مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
۴. کوهن، سوئل بی (۱۳۸۷). *ژئوپلیتیک نظام جهانی*، تهران، ابرار معاصر.
۵. گلدنبرگ، سوزان (۱۳۸۹). «بحران‌های قفقاز شمالی: غرور ملت‌های کوچک قفقاز و نابسامانی‌های دوران پس از شوروی»، ترجمه بهرام امیراحمدی، فصلنامه *مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*، تهران، وزارت امور خارجه، سال پنجم، دوره دوم، ش ۱۵.
۶. المسیری، عبدالوهاب (۱۳۷۸). «گروه کارکردی یهودی و دولت کارکردی صهیونیست»، ترجمه امیرمحمد حاجی یوسفی، فصلنامه *مطالعات فلسطین*، ش ۲.
۷. مشیرزاده، حمیرا (۱۳۸۶). *تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل*، تهران، سمت.
۸. مؤمنی، میرقاسم (۱۳۸۴). «جامعه یهودیان آذربایجان و ابعاد روابط دوجانبه آذربایجان و اسرائیل»، فصلنامه *تحقیقی آران*، سال دوم، ش ۵.
9. Abbasov, Shahin (2009). "Azerbaijan Mum about Israeli Spy Plane, Satellite Project", Eurasianet.org, 17 August.
10. Akiner, Shirin (2004). *The Caspian: Politics, Energy and Security*, Oxford, Routledge Curzon.
11. Aras, Bulent (2008). "Post Cold-War Relations: Israel's Strategy in Azarbaijan and Central Asia", *Middle East Policy*, Vol. 7, No. 4.
12. Baily, John and Smith Steven (2001). *The Globalization of World Politics (An Introduction to International Relations)*, Oxford, Oxford University Press.
13. Carr, H. E. (1964). *The Twenty Years Crisis: 1919 - 1939*, London, Macmillan
14. Clark, I. (1999). *Globalization and International Relations*, Oxford, Oxford University Press.
15. Eric, J. Labs (1997). "Beyond Victory Offensive Realism and Expansion of War Aims", *Security Studies*, Vol. 6, No. 4, summer.
16. Evera, Stephen (1998). "Offense - Defiance and Cause of War", *International Security*, Vol. 22, No. 4, Spring.

17. Frankle, Benjamin (1996). "Restating the Realist Case: An Introduction", *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, Spring.
18. Garr, Ted Robert and Monty G. Marshall (2005). *Peace and Conflict A Global Survey of Armed Conflicts*, Self - Determinations Movement, University of Maryland, Col, Leg Park.
19. Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press.
20. Griffiths, Martin (2006). *Fifty Key Thinkers in International Relations*, New York, Rutledge.
21. Hill, C. and M. Smith (2005). *The International Relations of the European Union*, Oxford, Oxford University Press.
22. Hirst, P. (2001). *War and Power In 21st Century*, Cambridge, Polity
23. Koknar, Ali (2009). Azerbaijan - Israel to Buy Azeri Light and Provide Passage to Eastern Markets", All Business, Istanbul University Press. Third Edition.
24. Mearsheimer, John (1990). "To the Future: Instability in Europe after the Cold War", *International Security*, Vol. 1, No. 15, summer.
25. Mearsheimer, John (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*, New York, Norton Company.
26. Mearsheimer, John (2002). "Liberal Talk, Realist Thinking", *Chicago Magazine*.
27. Saadat, Ali (2008). "Turkish - Israeli Relation and It's Implication on Iranian National Security", M. A. Thesis, September, Allameh Tabatabaie University.
28. Snyder, Jack (1991). *Myth of Empire: Domestic Politics and International Ambition* Ithaca: Cronell University Press.
29. Zakaria, Fareed (1998). *From Wealth to Power: The Unusual Origins of Americas World Role*, Princeton, Princeton University Press.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی